

— Ти — калікандзар, — зненацька оголосила вона.

Перевернувшись на лівий бік, я усміхнувся крізь темряву.

— А роги й копита лишив у Бюро.

— То ти в курсі, про кого я!

— Моє прізвище *Номікос*.

Я простяг до неї руку, намацав.

— І як, цього разу ти світ таки знищиш?

Засміявшись, я її пригорнув.

— Подумаю. Якщо сам напроситься...

— Отже, ти знаєш, що діти, народжені тут на Різдво, мають кров калікандзарів. А ти ж говорив, що тебе народили...

— Та годі!

До мене дійшло, що це жарт тільки наполовину. Добре знаючи, на що можна натрапити у Стародавніх — Нечистих — місцях, легко повірити навіть у міти — як-от у перекази про схожу на Пана нечисть, що сходиться щовесни пиляти Світове дерево, але останньої миті, по десяти днях роботи, розбігається від великодніх дзвонів. (Дзвони дзень-дзелень, зуби скрип та скрип, копита цоки-цок і так далі.) Ми із Кассандрою зовсім не звикли балакати в ліжку ні про релігію, ні про політику, ні про егейський фольклор, але що я вже у цих краях народився, то спогади досі живі.

— Зачепила, аж боляче, — сказав я, жартуючи тільки наполовину.

— Ти теж мені боляче робиш...

— Вибач.

Я знову розслабився.

Трохи згодом я пояснив:

— Коли я був іще шмаркачем, інші з мене збиткувалися, «Костянтин Калікандзар» дражнили. Коли я підріс і побридшав, вони перестали. Принаймні у вічі...

— Тебе Костянтином звали? То он воно що...

— Забудь, бо тепер я Конрад.

— Але мені до вподоби. Я краще тебе Костянтином, аніж Конрадом, зватиму.

— Якщо ти так хочеш...

Місяць випхнув дзюbate лице над підвіконням і взявся з мене глузувати. До місяця, та навіть і до вікна, я дотягнутися не міг, тож відвернувся. Ніч була холодна, була сира, була туманна — як завжди у цих місцях.

— Комісар із мистецтва, архівів і пам'яток планети Земля навряд чи захоче валити Світове дерево, — проскреготів я.

— Мій калікандзаре, — сказала вона надто постішно, — я й не стверджувала такого. Але дзвонів меншає рік по року, а чи ми хочемо чогось, не завжди важливо. Я відчуваю, що ти якось зміниш усе. Можливо...

— Кассандро, ти помиляєшся.

— А ще я боюся й мерзну...

І була вона прекрасна у п'їтмі, тож я міцно пригорнув її, рятуючи від холодно-росяної місячної ночі.

Намагаючись відтворити події цих шести місяців, тепер усвідомлюю: поки вимріювали ми мури пристрасті навколо нашого жовтня й острова Косу, Земля уже потрапила в руки тих сил, що знищують усі жовтні. Під команди зсередини й зовні війська остаточного рóзруху вже маршували серед руїн — безликі, невідворотні, зігуючи на ходу. Корт Міштїго вже приземлився у Порт-о-Пренсі на допотопному навколосонячному космобусі номер дев'ять, що привіз його з Титану разом із вантажем сорочок і взуття, спіднього та шкарпеток, вин і медикаментів, а також наймодніших записів із світу цивілізованого. Заможний, впливовий галактожурналіст. Але який заможний, ми з'ясували тільки за багато тижнів; який впливовий, я дізнався лише п'ять днів тому.

Гуляючи здичавілими оливковими гаями, пробираючись руїнами франкського замку або мішаючи наші сліди з ієрогліфами мартинячих лапок на мокрих пісках косських пляжів, ми палили наш час, очікуючи на викуп, що не міг надійти, що його не варто було й сподіватися.

Волосся у Кассандри — барви маслин з Каламати, до того ж лискуче. Руки ніжні, а пальці — короткі, з тендітненькими перетинками. Очі темні-претемні. Вона лише сантиметрів на десять нижча за мене, через що її грація — це, сказати, здобуток, бо ж я під два метри. Звісно, поруч зі мною всяка зійде за ладну, граційну й гарненьку, бо

мені цього всього бракує: ліва щока тоді була мапою Африки в кількох пурпурових відтінках через лишай-мутант, що я підчепив був од пліснявого полотна, ексгумуючи у Нью-Йорку музей Гуггенгайма — туристам показувати; мис волосся росте на чолі мало не до перенісся; очі — різні. (Холодним синім правим я зиркаю, коли хочу когось пристрашити; каре — на щирі-та-чесні погляди.) Ношу спеціальний армований чобіт, бо права нога закоротка.

Але Кассандра контрасту не потребує. Вона красуня.

Стрів я її випадково, відчайдушно за нею упадав, поневолі побрався (останнє — її ідея). Ні про що отаке я й не думав — навіть тоді, коли зайшов своїм каїком у затоку й побачив, як дівчина засмагає, мов нереїда, при Гіппократовому платані, та й вирішив: хочу її. Які-бо з калікандзарів сім'янини? Я просто дав маху, чи що, — і то вкотре.

Це був ясний ранок. Це був початок нашого третього місяця разом. Це був останній мій день на Косі — бо вчора мені подзвонили. Усе було ще вологе від нічного дощу, а ми сиділи у патіо, пили каву по-турецькому, їли апельсини. День саме дерся у світ. Вітерець був несталий, сирий, пробирав нас морозом під чорними грубими светрами, знімав пару з кави.

— «Рододактилос Еос...», — сказала Кассандра, показуючи.

— Атож, — кивнув я. — Таки розоперста й гарна.

— То насолоджуймося.

— Атож. Вибач.

Допивши каву, ми закурили.

— Смуток узяв, — сказав я.

— Знаю. Жени його.

— Щось не женеться. Мушу летіти, тебе покидати, й це смутно.

— Може, це буде лише кілька тижнів. Ти ж сам так казав.

І повернешся.

— Будемо сподіватися. Але якщо надовше застрягну, то по тебе пришлю. Бозна, куди мене занесе.

— Що це за Корт Міштіго?

— Вегійський актор, журналіст. Впливова особа. Зібрався писати про рештки Землі. А я їх, бач, мушу йому показати. Я. Особисто. Прокляття!

— Ти можеш узяти відпустку на десять місяців, піти собі в море, і ще оце скаржишся на роботу?

— Так, скаржуся! Вона синекурою має бути!

— Чому?

— Найперше тому, що я сам так задумав. Двадцять років я гарував, аби департамент мистецтва, архівів і пам'яток став тим, чим він є. Десять років тому я вийшов нарешті на рівень, де чи не все можна скинути на підлеглих. Тож я самоусунувся; зрідка вертаюся щось підписати, решту ж часу я вільний і можу робити що тільки в голову стукне. А тут — отаке підлабузництво! Щоб сам комісар був за гίδα вегійському борзописцю! Вегійці — не боги!

— Секунду, — перебила вона. — Двадцять років? Десять?

Я ніби під воду пішов.

— Тобі ж і тридцяти нема.

Занурився глибше. Почекав. Випірнув.

— Хм, є дещо, про що я, ну, за звичкою не патякати зайвого, типу, не встиг тобі сказати... До речі, а тобі скільки, Кассандро?

— Двадцять.

— Ага. Ну... Мені десь учетверо більше.

— Не розумію.

— І я теж. Та й лікарі. Я просто, типу, застряг між двадцятьма й тридцятьма, отак і зостався. Це, мабуть, ну, типу... частина моєї індивідуальної мутації — мабуть. А що, це щось змінює?

— Не знаю... Так, змінює.

— Тобі байдуже, що я кульгавий, що я надміру кошлатий, навіть що я з лица отакий. То в чому ж біда з віком? Для всього, що треба, я молодий.

— Це все зовсім інше, — сказала вона з неоскаржною остаточністю. — Ану ж ти ніколи не постарієш?

Я прикусив губу:

— Та маю ж я, рано чи пізно.

— А що, як це станеться пізно? Я кохаю тебе. Не хочу старіти раніше.

— Та ти проживеш усі сто п'ятдесят. Є ж бо ШС-процедури. Будеш проходити їх.

— Але молодію від того не залишатимуся — на відміну від тебе.

— Та який же я молодий. Я народився старим.

Це також не спрацювало. Вона заридала.

— До цього роки й роки, — заспокоював я. — Хто знає, що станеться доти?

Вона розридалася ще сильніше.

Я завжди був імпульсивний. Мислю наче й нівроку, але найчастіше — вже потім, а спершу набовкаю щось, зіпсувавши всю дальшу розмову.

І це одна із причин, чому в мене тямущі підлеглі й добра радіостанція, а сам я здебільшого не при справах.

Та деякі речі не делегуєш.

Тож я сказав:

— Слухай, в тобі теж є дрібка тієї Брудоти. От я лише років за сорок збагнув, що мені навіть не сорок. Може, і ти теж така. Ми ж ніби як земляки...

— А ти знаєш про інші випадки, як оце твій?

— Ну...

— Ні, не знаєш.

— Ні. Не знаю.

Пам'ятаю, як мені закортіло на свій корабель. Не на великий вогнеплав. На стару «Золоту суєту», що стояла в затоці. Пам'ятаю, як закортіло знову заходити в бухту, знов уперше яскраво уздріти Кассандру, знову почати з самого початку — й або відразу відкритися їй, або повторити усе, як було, аж до цього моменту розлуки, але не патякати більше про вік.

Мрія була приємна, але збіса марна: медовий місяць уже закінчився.

Я чекав, доки Кассандра доплаче; знову відчув на собі її погляд. Почекав іще трохи, зрештою запитав:

— Як ти?

— Більш-менш, дякую.

Я намацав і взяв її мляву руку, підніс до губів. «Рододактилос», — шепнув я, а вона: «Може, твоя відсутність — хоча б тимчасова — це й добра ідея...» — і знову подув вітерець, що ото знімав пару; був він сирий, пробрав нас морозом та змусив Кассандрину руку (а може, мою, я не певен) здригнутися. Струснув він і листя, й воно облило нас водою.

— Ти ж трохи таки перебільшив? Додав собі віку?

Її тон натякав: наймудріше — погодитися.

Тож я щиро такнув.

І вона усміхнулась у відповідь, майже повіривши знову, ніби я — простий смертний.

Ха!

Отож ми сиділи, трималися за руки й дивилися на ранок. Трохи згодом вона замугикала пісню. Тужну, кількасотлітню. Баладу про юного моцака на ймення Темокл, борця, що, не знавши поразок, із часом повірив: він — найсильніший у світі. Зрештою виліз на гору й вигукнув виклик усім. А що це було надто близько до їхніх осель, боги часу не галяли: наступного-таки дня до містечка приїхав хлопчина-каліка верхи на панцирній спині величезного дикого пса. Три дні та три ночі боролися вони, Темокл і хлопчина, а четвертого зайда зламав Темоклові спину і кинув його у полі. Де впала борцева кров, там виріс упирોцвіт (як зве його Еммет зфранцузька, *strige-fleur*). Ночами ця квітка повзає без коріння, ссе кров — шукає в ній душу Темоклову. Та душа його вже не в нашому світі, тож квітка ця мусить шукати довіку. Це, звісно, вам не Есхіл, але й ми — надто материкові — вже не ті, що колись. А крім того, насправді все сталося не так.

— Чому ти плачеш? — раптом спитала мене вона.

— Задумався про малюнок на Ахілловому щиті й про те, як жахливо бути освіченою звірюкою — та й не плачу я зовсім. Це крапає з листя.

— Зварю-но ще кави.

Поки вона це робила, я сполоснув чашки, а ще сказав їй пильнувати без мене моє суденце й подбати, щоб його затягли до сухого доку, якщо я по неї пришлю. Вона обіцяла, що пильнуватиме й подбає.

Сонце потроху здіймалося вище, й ось уже чути, як б'є молоток на подвір'ї старого Алдонеса, трунаря. Прокинулися цикламени, й вітерці принесли нам їхні пахощі з-понад полів. Високо у небі, мов темне знамення, ковзнув до материка павукокажан. Мені так і свербіло обхопити пальцями ложе гвинтівки, видати гучні звуки й подивитись, як літун падає. Однак єдина вогнепальна зброя, що про неї я знав, була на борту «Суети», тож я просто дивився, як літун зникає з очей.

— Кажуть, їх на Землі й не водилося, — озвалася Кассандра, теж дивлячись йому вслід. — Привезли, мовляв, із Титану — у зоопарки й усяке таке.

— Це правда.

— ...а тоді вони, мовляв, вирвалися на волю протягом тих Трьох днів, подичавіли — і ростуть у нас навіть більші, ніж колись на рідній планеті.

— Раз я бачив одного з розкрилом метрів на десять.

— Дід у перших розповів якось байку, почуту в Атенах, — пригадала вона, — як ніби один чоловік убив кажана без ніякої зброї. Кажан ухопив чоловіка з пристані у Піреї, а той йому шию зламав голіруч. Упали з півсотні метрів у бухту. Чоловік вижив.

— Давно то було. Задовго до того, як Бюро стало їх планомірно винищувати. Тоді кажанви було більше, та й нахабнішої. Тепер вони тримаються осторонь міст.

— Його Костянтином звали, якщо я нічого не плутаю. То не міг бути ти?

— Його прізвище було Караґйозіс.

— Ти — Караґйозіс?

— Для тебе — хто хочеш. А чому так думаєш?

— Бо згодом він став співзасновником повернистського Радполу в Атенах... а руки твої вельми дужі.

— Ти — повернистка?

— Так. А ти?

— Я працюю на Бюро. Не маю політичних поглядів.

— Караґйозіс підривав курорти.

— Було таке.

— Тобі шкода, що він це робив?

— Ні.

— Чого ще я про тебе не знаю?

— Ти можеш дізнатися, що захочеш. Питай напругу. Я людина проста... О, таксі прилетіло.

— Нічого не чую.

— Зараз почуєш.

За якусь мить воно з'явилося в небі й пішло глісадою до Косу, орієнтуючись на маячок, що його я в патіо встановив. Я підвівся і допоміг піднятися їй, а таксі дзижчало все ближче: радсонівський глісер, дзеркально-прозора шестиметрова шкаралупка, плоскодонна й тупоноса.

— Може, щось прихопити хочеш? — спитала вона.

— Ти знаєш що — але не можу.

Глісер сів, ковзні дверцята відчинилися. Пілот в авіаційних окулярах повернув голову.

— Відчуваю, — сказала вона, — що на тебе чекає якась небезпека.

— Навряд чи, Кассандро.

Ані тиск, ані осмос не поверне Адамові втраченого ребра — і слава Богу.

— Бувай, Кассандро!

— Бувай, мій калікандзарє.

І я, сівши у глісер, стрибнув високо в небо, пошепки молячись Афродіті. Піді мною махала Кассандра. Позад мене сонце натягувало свої світляні тенета. Ми мчали на захід, і тут був би дуже доречний плавнісінький перехід, але ні. Від Косу до Порт-о-Пренсу чотири години — сіра вода, бліді зорі, розлючений я. Знай дивися на барвисті вогники...

Зала кишіла людьми, великий тропічний місяць світився, аж лускав, а бачив я й те, і друге тому, що спромігся нарешті виманити Еллен Еммет на балкон, двері ж тримав відчиненими магнітик.

— Знову з мертвих повстав, — привітала вона мене, злегка всміхаючись. — Не було чи не рік, і навіть не писонув: «Одужуй!» — з якогось Цейлону.

— А хіба ти хворіла?

— Могла б.

Вона була мініатюрна і, як усі сонцефоби, вершково-бліда глибоко під симітоном. Нагадувала хитромудру несправну рухому фігурку — холодну, граційну і схильну якнайпідступніше копати там, де болить. Окрім того, мала багато-багато брунотно-оранжевого волосся, заплетеного навіть не в зачіску, а в справжній гордіїв вузол, що виводив мене з рівноваги, — я не міг з ним упоратись (подумки). Очі мали той колір, що тішив її тогоденного бога, — я вже й забув, який саме, але насподі вони завжди сині. Була вдягнена у щось зелено-коричнєве, чого вистачало їй обкрутити кілька разів і вподібнити до безформного бур'яну, — сутий наклеп із боку кравця (хіба що вона знову вагітна? Навряд чи).

— Ну, то одужуй, — сказав я, — якщо є від чого. До Цейлону я не дістався. Був лише на Середземному морі.

Усередині зааглодували. Добре, що я був зовні. Там щойно дограли Граберову «Деметрину містерію», написану пентаметром і присвячену нашому гостю-вегійцеві; тривала вона дві години й була препогана. Філ — увесь такий із себе освічений, рідковолосий, із вигляду — справжній співець-лавреат (але, щиро кажучи, лаври дісталися йому через брак конкурентів). Уявляв себе то Таґором, то Ішервудом¹, писав лячно довгі епічно-метафізичні опуси, просторікував щодо просвітлення і щоранку робив пранаяму на пляжі. В усьому ж іншому був досить пристойна людина.

Оплески стихли; я почув скляний дзенькіт телінстри і звук відновлених розмов.

Еллен відхилилася на перила.

— Кажуть, ти нині трохи одружений.

— Це правда. А ще — трохи напружений. Чому вони мене викликали?

— Шефа спитай.

— Питав. Каже, гідом буду. Та я хочу знати чому. Справжню причину. Я про це поподумав і тільки ще більше збентежився.

— А мені звідки знати?

— Ти знаєш усе.

— Ти мене, любчику, переоцінюєш. Яка вона?

Я здвигнув плечима.

— Щось ніби русалка. А що?

Вона здвигнула плечима.

— Просто цікаво. А мене ти, описуючи, з ким порівнюєш?

— Ні з ким я тебе не порівнюю.

— Я ображена. Маю ж бути до когось подібна, хіба що я унікальна.

— В яблучко, ти — унікальна.

— То чому тоді ти торік не забрав мене із собою?

— Бо ти — особа товариська, тобі треба місто. Крім як отут у Порті, щаслива ти не була б ніде.

— Але тут, у Порті, я не щаслива.

— Тут, у Порті, ти менш нещаслива, ніж була б деінде на цій планеті.

¹ Крістофер Ішервуд — англо-американський письменник, популяризатор індійської культури на Заході.

— Ми навіть не спробували... — сказала вона й відвернулася розглядати вогники ген унізу, у портовому районі.

— Знаєш, — озвалась вона трохи згодом, — ти такий збіса бридкий, що аж вабиш. Ось у чім, мабуть, річ.

Моя рука завмерла кількома сантиметрами від її плеча.

— Знаєш, — вела вона далі рівним, невиразним голосом, — ти кошмар, що ходить, як людина.

Моя рука впала, у здавлених грудях зродився смішок.

— Знаю, — відповів я. — Приємних снів.

Я розвернувся йти, а вона зловила мене за рукав.

— Зачекай!

Я глянув на руку, у вічі, на руку. Вона відпустила мене.

— Тобі ж відомо, що правди я не кажу, — засміялася тим своїм сміхом, різким і тоненьким.

— ...а ще я таки згадала дещо цікаве про мандрівочку. Тут Дональд Дос Сантос. Він, мабуть, із вами поїде.

— Дос Сантос? Та не сміши.

— Він нагорі, у бібліотеці. З ним Джордж і якийсь здоровенний араб.

Я глянув повз неї униз на портовий район, де тіні, як і мої думки, никали похмурими вулицями, темні й повільні.

— Здоровенний араб? — спитав я, помовчавши. — Руки у шрамах? Жовті очі? Звуть Гасаном?

— Саме так. Твій знайомий?

— Робив колись певну роботу для мене, — знехотя визнав я.

І всміхнувся попри схололу кров — не люблю-бо виказувати, що на думці.

— Ти всміхаєшся. Що на думці?

Це так по-її.

— На думці таке: ти береш усе ближче до серця, ніж я міг уявити.

— Дурниці. Я завжди говорила тобі, що страшенна брехуха. Навіть щойно казала — і те стосувалося всього-на-всього сутички у великій війні. А ти маєш слухність: тут я менш нещаслива, ніж деінде була б — на Землі. То, мо', поговориш із Джорджем, умовиш погодитися працювати на Талері чи на Бакабі? Умов його, а?

— Авжеж. Звісно. Запросто. На раз-два. Після десяти років твоїх умовлянь... Як там його колекція комашні?

Вона щось ніби всміхнулася.

— Росте, як з води йде — точніше, повзе, ще й гуде; а декотрі з тих повзунців, окрім іншого, ще й радіоактивні. Я така: «Джордже, мо', краще сходиш наліво, аніж на кузьок увесь час витратити?» Він знай головою хитає, в образ подвижника входить. Я йому: «Джордже, котрийсь із твоїх бридунців тебе коли-небудь так кусне, що потенцію втратиш. Тоді що?» Він тоді: «Цього бути не може!» — і лекцію про комашині токсини читає. Може, і сам він велика комаха — під прикриттям. Здається, він має статеву втіху, коли споглядає рої у тих ящиках. Не знаю, чим ще пояснити...

Я відвернувся і глянув у залу, бо обличчя Еллен уже не було її обличчям. Почувши за мить її сміх, повернувся назад і потиснув їй плече.

— Гаразд, я знаю вже більше, ніж знав. Дякую. Побачимось пізніше.

— Почекай тебе?

— Ні. На добраніч.

— На добраніч, Конраде.

І я пішов.

Перетнути кімнату може бути справою копіткою й марудною — якщо там повно людей, якщо вони всі тебе знають, якщо кожен тримає келих, якщо ти хоч трохи кульгаєш.

Усі ці умови зійшлися. Тож...

Думаючи якнайтихіше (щоб ніхто не почув), я здолав метрів шість під стіною, ретельно всіх оминувши, й дістався зграйки дівочтва, що, як завжди, увивалося коло того старого безженця. Безвольне підборіддя, майже безгубе лице, нахил до безволосості; вираз, що жив колись у м'язовім покриві черепа, давно вже сховався в пільму очей. І саме той вираз читався в очах, коли вони впали на мене, — усміх невідворотного вибуху.

— Філе, — сказав я, кивнувши, — не кожному дано написати таку містерію. Чув, ніби цьому мистецтву кінець, але тепер знаю: неправда.

— Ти досі живеш, — голос був молодший за решту його персоні років на сімдесят, — ще й знову запізнюєшся, як завжди.